

УДК 658.114:338.439]:637(045)

Тітенко З.М.,

аспірант кафедри економіки підприємства
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Особливості формування та функціонування інтеграційних утворень в м'ясо-молочному скотарстві

У статті розглянуто сутність виробничо-господарських взаємовідносин, доведено, що формування кластерних об'єднань сприятиме нарощенню обсягів виробництва продукції скотарства. Одним із типів сучасних інтеграційних моделей є кластерні моделі організації економічної діяльності. Тому автором розроблена концептуальна схема організації регіонального м'ясо-молочного кластера. Проведено аналіз індексів конвергенції виробництва молока та м'яса ВРХ в сільськогосподарських підприємствах Полтавської області.

Ключові слова: інтеграційні утворення, кластер, складові кластерних об'єднань, індекси конвергенції.

Актуальність теми дослідження. Негативні тенденції реформування аграрного сектору економіки особливо вплинули на стан тваринництва, що проявилось у катастрофічному зменшенні поголів'я тварин, особливо ВРХ, відповідно відбулося падіння обсягів виробництва тваринницької продукції та зниження рівня продуктивності праці. Однією з основних причиною занепаду галузі тваринництва є подрібнення майнових комплексів аграрних підприємств, що в багатьох випадках призвело до їх знищення та руйнування міжгосподарських зв'язків. Такі процеси обумовили втрату з одного боку гарантованого збуту, а з іншого – надійних постачальників сировини для переробних підприємств.

Метою статті – є аналіз умов формування та функціонування інтеграційних утворень з метою підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства.

Аналіз останніх досліджень. Питання кластерної співпраці підприємств є предметом дослідження багатьох вітчизняних і закордонних вчених, зокрема: Войнаренка М.П., Ємельянова І.Ф., Кизима Н. А., Кропивка М. Ф., Мельника Д. С., Наумова О. Б., Саблука П.Т., Ульяненко О.В., Шевцової Г.З., Портера М., та інших. Однак питання, пов'язані з функціонуванням кластерних утворень в аграрному секторі, як напрямку підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства, ще недостатньо досліджені і потребують подальшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Науковці сходяться в думці, що «в умовах сталого економіки, особливо після вступу країни до СОТ, дрібні та середні господарства з вирощування і відгодівлі тварин зможуть вижити й ефективно функціонувати, виробляючи конкурентоспроможну продукцію, тільки об'єднавшись між собою та іншими сільськогосподарськими та промисловими підприємствами в рамках горизонтальної або вертикальної інтеграції» [1, с.58]. Проте, на даний час така ситуація є нетиповою. Насправді, як стверджує І. Б. Яців, «особливістю конкурентних відносин в аграрному секторі економіки є доволі гостре протистояння між сільськогосподарськими товаровиробниками та їх партнерами із суміжних галузей АПК» [2, с.98]. В контексті цього Є. Гончаров також зазначає, що «... в Україні сформувалася інфраструктура аграрного ринку як ринку посередників, котрі на підприємницьких засадах забезпечують процес просування товарів на продуктових ринках. Як наслідок, початкові виробники отримують лише приблизно 25-30% виручки від кінцевої (роздрібною) ціни на вироблену ними продукцію, в той час як в країнах з розвиненим сільським господарством на їх частину припадає до 50-70% і більше» [3, с.36]. Непропорційний розподіл прибутку від реалізації кінцевої продукції між всіма учасниками виробничо-реалізаційного процесу разом із диспаритетом цін призводить до значного недоотримання коштів від реалізації продукції сільськогосподарськими товаровиробниками. Отже, виходячи із цього, науковці, пропонують вдосконалювати систему виробничо-господарських взаємовідносин та механізмів взаємодії між сільськогосподарсь-

кими виробниками, переробними підприємствами та суб'єктами інфраструктури ринку сільськогосподарської, а особливо тваринницької продукції.

Потреба в оптимізації обумовлена реальним станом ринку м'ясної та молочної продукції Полтавської області. Дослідження свідчить, що більшість елементів ринку гостро конкурують між собою, обмежуючи можливість формування доходів, що в найбільшій мірі стосується сільськогосподарських виробників. Бейдик Н.М. вбачає вирішення цієї ситуації у формуванні кластерів, створення яких дасть можливість повною мірою покращити теперішній стан Полтавської області щодо забезпеченості м'ясною та молочною продукцією. На користь такої пропозиції він обґрунтовує наявність сировинного, виробничого та наукового потенціалу в межах регіону [4, с. 76].

Полтавську область віднесено до регіонів із високим потенціалом створення аграрних кластерів широкого та вузького профілю у ядро яких входять сільськогосподарські підприємства. Крім того, дана область володіє достатнім потенціалом для формування спеціалізованих агропромислових кластерів, чому сприяють екологічна ситуація, рівень розвитку збутової мережі, стан агропромислового виробництва.

Стосовно суб'єктного наповнення кластера, передбачається входження до його складу технологічно пов'язаних підприємств, що забезпечують матеріально-технічне, енергетичне та ресурсне постачання, виробництво сировини та її переробку. Окрім цього, важливою умовою формування кластера є комплексність, що, в нашому випадку передбачає охоплення інших галузей сільськогосподарського виробництва, зокрема рослинництва, а також переробних підприємств іншого профілю. Спрямованість кластера на безвідходне виробництво обумовлює доцільність розвитку альтернативної енергетики, в першу чергу біогазової енергетики як найбільш раціонального механізму утилізації органічних відходів сільськогосподарського та промислового виробництва, побічними продуктами якого є органічні добрива і біогаз. Останній може бути використаний для опалювання тваринницьких приміщень або виробництва електроенергії.

Інноваційна спрямованість кластерів формується на основі тісної співпраці підприємств-членів кластерів із науково-дослідними установами. Роль таких установ, окрім розробки і впровадження технологічних нововведень часто зводиться до забезпечення координації інноваційної діяльності кластера, нівелювання різниці в розвитку тощо. Участь органів державної, регіональної та місцевої влади в роботі кластера обумовлена прагненням до забезпечення ефективного розвитку регіону.

Концептуальна схема організації м'ясо-молочного кластера в Полтавській області відображає рух матеріальних, інформаційних і фінансових потоків, які забезпечують ефективне функціонування кластера. Окрім основного матеріального потоку, який бере початок на стадії матеріально-технічного постачання, перетворюється у сировину для м'ясної і молочної промисловості, а також надходить на внутрішній та зовнішній ринок (напряму або опосередковано) у вигляді готової м'ясної чи молочної продукції нами виділено супутні матеріальні потоки і додаткові матеріальні потоки. Перші передбачають альтернативне використання тваринницької та рослинницької продукції в переробній промисловості. Другі – включають в себе використання відходів або побічної продукції виробництва у господарських цілях кластера: гній – у якості органічного добрива, органічні відходи рослинництва і переробної промисловості – у якості сировини для виробництва біогазу або інших видів альтернативного палива (біоетанолу, біодизелю) тощо. За рахунок цього виникає економія коштів, що позитивно відображається на собівартості продукції (рис.1). Інші елементи кластера реалізують комплексну співпрацю із усіма партнерами, що передбачає підвищення сукупного виробничого потенціалу (наукова продукція використовується не лише сільськогосподарськими підприємствами, але й переробними підприємствами, постачальниками, торговельними посередниками тощо).

Основною метою створення кластера є нарощення обсягів виробництва, використовуючи можливості ефекту масштабу і вирівнювання показників продуктивності та ефективності підприємств – елементів кластера. Коефіцієнт варіації виробництва молока та м'яса врх має позитивну динаміку, тобто зменшується. При цьому, зменшення по молоку є значно суттєвішим, ніж по м'ясу врх. Аналогічні результати дають й Індeksi Тейла. Відповідно до їх динаміки, зменшення нерівномірності виробництва молока і м'яса відбувається в більшій мірі за рахунок зростання продуктивності регіонів із нижчими виробничими показниками. Така конвергенція є сприятливою для формування кластера (табл. 1).

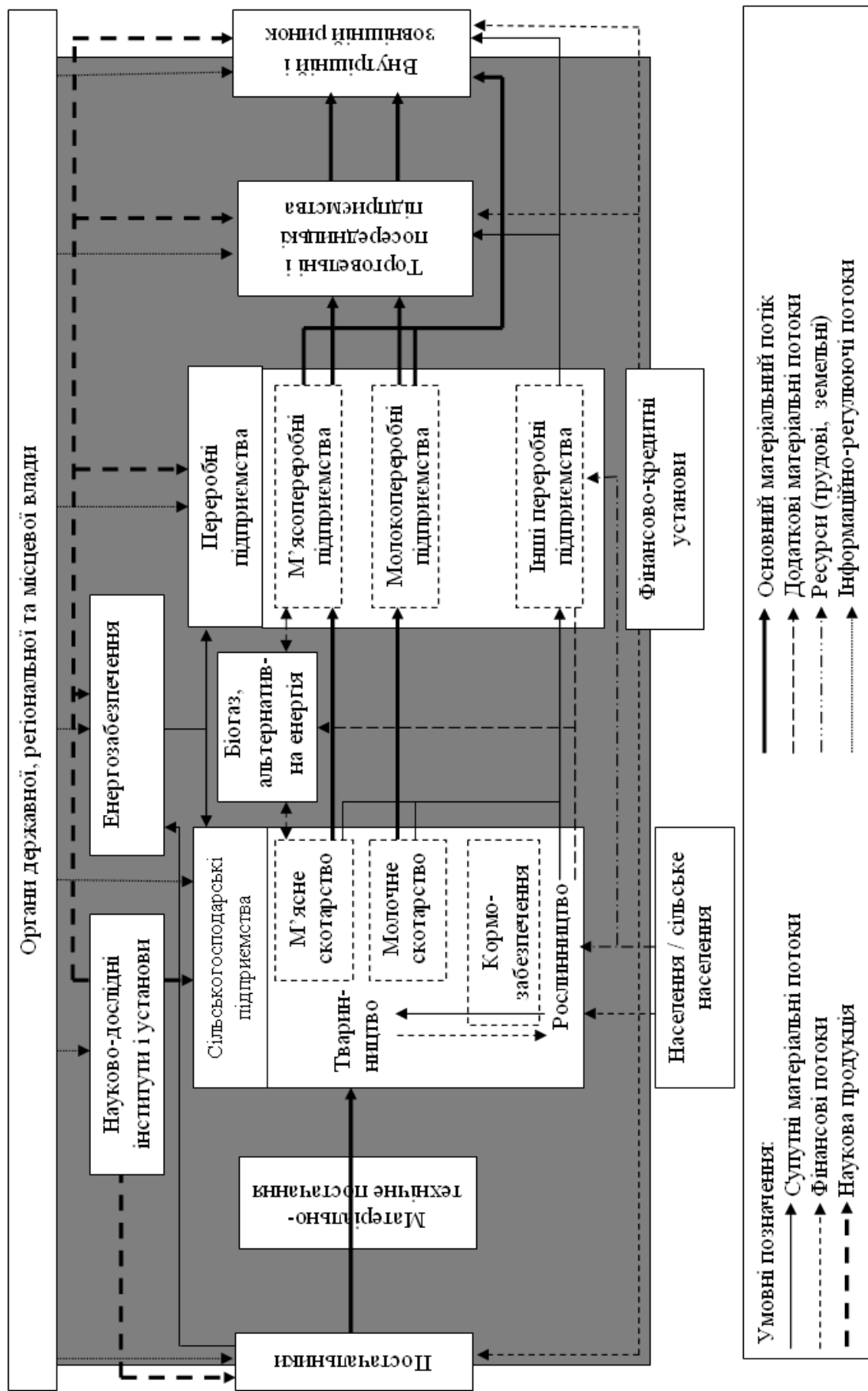

Рис. 1. Концептуальна схема організації регіонального м'ясо-молочного кластера

Джерело: самостійна розробка автора.

Таблиця 1

Індекси конвергенції виробництва молока та м'яса ВРХ в сільськогосподарських підприємствах Полтавської області за районами

Показники	Роки						2012 р., до 2007 р., +/-
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Молоко							
T _T	0,044	0,025	0,017	0,025	0,014	0,014	-0,03
T _L	0,051	0,023	0,019	0,028	0,012	0,014	-0,037
Коефіцієнт варіації надоїв молока на 1 корову	30,158	23,480	18,710	20,546	17,593	16,689	-13,47
М'ясо ВРХ							
T _T	0,040	0,024	0,026	0,015	0,035	0,035	-0,005
T _L	0,022	0,012	0,018	0,017	0,012	0,015	-0,007
Коефіцієнт варіації середньодобового приросту ВРХ	24,209	24,108	19,636	15,234	21,068	22,241	-1,968

Світовий досвід свідчить, що кластери утворюються на основі спільної мети, у нашому випадку, – досягнення максимальної економічної та соціальної ефективності тваринницької галузі. При цьому інтереси елементів кластера на перших порах можуть відрізнятися. Так, для сільськогосподарських виробників найвагомими мотивами вступу до кластера є стабілізація грошових надходжень, залучення інвестицій, формування ціни, що відшкодовує витрати і дає можливість отримувати прибуток. Для переробних підприємств – якісна сировина за доступною ціною, надійність постачальників. Для торговельних підприємств – ціна, надійність, якість продукції, документальний супровід. Для споживачів найвагомими залишаються такі параметри як ціна та якість.

Висновки. Отже, розвиток м'ясо-молочного кластера в Полтавській області передбачає об'єднання елементів ринку, пов'язаних технологічним циклом та їх інфраструктури. В процесі такого об'єднання виникають синергетичні ефекти, які містять потенціал росту. Розкриття цього потенціалу в умовах раціонального управління та організації моделі розвитку кластера дозволяють отримувати значний приріст економічної ефективності експортно-орієнтованої продукції скотарства. Окрім суто економічних аспектів, перехід на кластерну організацію розвитку агропромислового виробництва та сільських територій повинен знайти відображення в аграрній та соціальній політиці держави як довгострокове програмне завдання.

Література:

1. Бейдик Н. М. Формування продовольчих кластерів у регіональному аспекті / Н. М. Бейдик // Академічний огляд. – 2010. – № 1 (32). – С. 73-77.
2. Гончаров Є. В. Організаційно-економічні інструменти вирішення екологічних проблем АПК регіону / Є. В. Гончаров // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля: наук. журнал. – Луганськ, 2012. – № 15 (186), ч. 1. – С. 36-39
3. Пуцентейло П. Р. Розвиток інтеграційних відносин – чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі тваринництва / П. Р. Пуцентейло // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». – 2012. – випуск 8 (53). – С. 57-62.
4. Яців І. Б. Аграрні кластери як чинник трансформації конкурентних відносин / І. Б. Яців // Інноваційна економіка. – 2012. – № 12 [38]. – С. 96-99.

Титенко З. М., аспірант кафедри економіки підприємства ім. проф. І. Н. Романенка Національного університету біоресурсів і природопольовання України

Особенности формирования и функционирования интеграционных образований в мясомолочном скотоводстве. В статье рассмотрена сущность производственно-хозяйственных взаимоотношений, доказано, что формирование кластерных объединений будет способствовать наращиванию объемов производства продукции скотоводства. Одним из типов современных интеграционных моделей является кластерные модели организации экономической деятельности. Поэтому автором разработана концептуальная схема организации регионального мясомолочного кластера. Проведен анализ индексов конвергенции производства молока и говядины в сельскохозяйственных предприятиях Полтавской области.

Ключевые слова: интеграционные образования, кластер, составляющие кластерных объединений, индексы конвергенции.

Titenko Z.M., Post-graduate student of Economy of Enterprise Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Features of formation and functioning of integration units in meat and dairy cattle farming.

The nature of industrial and economic relations are revealed in the article. It is proved that the formation of cluster groups will support the volume of cattle production increase. Special modern types of integration models are the cluster models of economic activity. Therefore a conceptual scheme of regional meat and dairy cluster is developed by author. The convergence indexes of producing milk and meat at cattle farms in Poltava region is analysed.

Key words: *integration formation, cluster, cluster merger components, convergence indexes.*

УДК 339.138:664.12](045)

Четверик О.В.,

аспірант кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Аналіз ринку основної та побічної продукції бурякоцукрового виробництва: стан та перспективи розвитку

У статті наведено визначення таких понять як маркетинг, маркетинг в агропромисловому комплексі, кон'юнктура ринку. Зазначено важливість застосування маркетингу на підприємствах агропромислового комплексу та підприємствах бурякоцукрового підкомплексу. Проаналізовано кон'юнктуру ринку основної та побічної продукції бурякоцукрового виробництва, включаючи аналіз пропозиції та попиту на цукор. Розглянуто динаміку оптових та роздрібних цін на цукор. Зазначено можливості використання побічної продукції бурякоцукрового виробництва.

Ключові слова: *маркетинг, маркетинг в агропромисловому комплексі, кон'юнктура ринку, бурякоцукрове виробництво, основна та побічна продукція, цукор, жом, меляса.*

Постановка проблеми. Розвиток економіки України передбачає орієнтацію виробництва на чинники, які забезпечили б стабілізацію та подальше зростання всіх складових національної економіки, зокрема агропромислового комплексу та однієї з її важливих складових – бурякоцукрової галузі. Сучасна ситуація в економіці країни потребує розв'язання низки проблем, пов'язаних з переходом бурякоцукрових підприємств від орієнтації на виробництво (від умов адміністративно-планової економіки) до ринкової економіки, тобто інтенсифікації комерційних зусиль шляхом застосування маркетингової концепції в управлінні.

Україна – традиційно цукрова держава. Цьому сприяють як ґрунтово-кліматичні умови, так і економічні фактори розвитку галузі буряківництва, цукрової промисловості та інших переробних галузей харчової промисловості (кондитерської, спиртової, дріжджової, хлібобулочної та інших), для яких сировиною є цукор. Проте тривала економічна криза у цукровому виробництві призвела до занепаду галузі. Останніми роками спостерігалися негативні тенденції розвитку кон'юнктури як внутрішнього, так і зовнішнього ринку цукру України.

В останні роки кон'юнктура ринку цукру залишається несприятливою як для вітчизняних виробників, так і для торговців цукром. Низький внутрішній попит споживачів і втрачені зовнішні ринки збуту негативно впливають на попит, який склався на товарний цукор та побічну продукцію бурякоцукрового виробництва, що у свою чергу зумовлює зменшення пропозиції цукросировини – цукрових буряків, що в результаті породжує скорочення пропозиції цукропродукції, яка активно спостерігається протягом останніх п'яти років. Також загострює ситуацію і несприятлива кон'юнктура на ринку цукру – ціни на цукор на внутрішньому ринку та світові ціни на білий та тростинний цукор продовжують знижуватися, скорочуються пропозиція та попит цукропродукції, загострюються протиріччя між учасниками процесу цукровиробництва у результаті скорочення кількості сировини, подорожчання палива та електроенергії тощо. Внаслідок чого дослідження стану та тенденцій розвитку ринку цукру є актуальними й важливими, асвоєчасна та раціонально